

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Балаларды табиғатпен таныстыру процесінде әрекетті белсендіру

ЖАРИЯЛАНДЫ
28.03.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/177326/>**Ахметова Арнагуль Альжановна****Лауазымы: тәрбиеші****Ақмола облысы****Бұланды ауданы****Тоқтамыс ауылы мектебі****КММ жанындағы «Күншуақ» шағын орталығы.**

Кіріспе: Қазіргі таңда экологиялық тәрбие беру мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың дамуына бағытталған маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Балаларды табиғатпен таныстыру – олардың қоршаған орта туралы алғашқы білімдерін қалыптастырудың негізгі тәсілі. Табиғат әлемі балаларға әрқашан үлкен қызығушылық тудырып келеді, себебі олардың табиғи ортаға деген қызығушылығы тума сипатқа ие. Дегенмен, бұл қызығушылықты белсенді әрекет арқылы дамыту және табиғат құбылыстарын терең түсінуге баулу – тәрбиешінің негізгі міндеттерінің бірі.

Негізгі бөлім: Балалардың табиғатпен танысуы олардың танымдық белсенділігін арттырып, қоршаған орта туралы түсінігін кеңейтуге көмектеседі. Әрекетті белсендіру – бұл баланың табиғатты тек бақылап қана қоймай, онымен байланыс орнатып, зерттеуге деген белсенділігін ояту. Осы үдеріс барысында балалардың бойында жауапкершілік, қоршаған ортаға құрмет сезімдері қалыптасады. Табиғатты бақылау барысында балалар айналадағы өзгерістерді тез қабылдап, табиғат құбылыстарының заңдылықтарын түсіне бастайды. Бұл олардың байқағыштық қасиетін дамытып, күнделікті өмірдегі ұсақ-түйектерге мән беруге үйретеді.

Белсенді әрекеттер барысында балалар табиғатты зерттеуді үйренеді. Олар өсімдіктерді суару, ағаш отырғызу, жануарларға қамқорлық жасау сияқты әрекеттер

арқылы табиғатқа тікелей әсер ету мүмкіндігін алады. Табиғатпен байланысты шығармашылық жұмыстар балалардың қиялын дамытып, шығармашылық ойлау қабілеттерін арттырады. Табиғатпен тікелей байланыс орнату балалардың табиғатты қорғауға деген жауапкершілігін арттырады.

Табиғатпен таныстыру бірнеше кезеңнен тұратын жоспарлы процесс болып табылады. Бұл кезеңдердің әрқайсысында баланың табиғатқа деген қызығушылығын ояту және оны белсенді қатыстыру маңызды. Бұл кезеңде балаларды табиғат әлеміне бағыттайтын алғашқы түсініктер беріледі. Табиғатты бақылау балалардың танымдық әрекетін белсендірудің маңызды құралы болып табылады. Бақылау барысында балалар табиғат құбылыстарын, өсімдіктер мен жануарлардың тіршілік ету ортасын тікелей көріп, оларды өз бетімен зерттеуге мүмкіндік алады. Бұл кезеңде экскурсиялар, тәжірибелер ұйымдастырылып, балалар табиғи объектілермен танысады. Іс-әрекет кезеңінде балалар табиғатқа қамқорлық жасауды үйренеді. Оларды өсімдіктерді суару, гүлдер егу, ағаш отырғызу сияқты іс-шараларға қатыстыру арқылы табиғатқа жауапкершілікпен қарау қажеттігін түсіндіруге болады.

Бақылау балаларға табиғат құбылыстарын тікелей байқауға мүмкіндік береді. Бұл әдіс арқылы балалар өсімдіктердің өсуін, жануарлардың тіршілігін, ауа райының өзгерісін бақылайды. Мысалы, балалар табиғат аясында серуендеу барысында жапырақтардың түсуі немесе бүршіктің жарылуын байқап, маусымдық өзгерістерді сезінеді. Табиғатқа экскурсиялар балалардың табиғатқа жақынырақ болуына мүмкіндік береді. Мысалы, орманға, өзен жағасына немесе саябаққа экскурсия ұйымдастыру арқылы балалар жануарлар мен өсімдіктердің тіршілік ету ортасымен танысып, табиғаттың әсемдігін көріп қана қоймай, табиғатты қорғау туралы түсінік алады.

Табиғатқа тәжірибелік түрде қатысу балалардың танымдық қабілеттерін дамытады. Мысалы, балалар тұқым егіп, оның қалай өсетінін бақылайды немесе құстарға жем салғыш жасайды. Осындай тәжірибелік жұмыстар балаларға табиғаттың заңдылықтарын түсінуге көмектеседі. Табиғи материалдарды пайдалану арқылы балалардың шығармашылық қабілеттері дамиды. Жапырақтар, ағаш бұтақтары, тастар сияқты табиғи материалдарды қолөнерге пайдалану арқылы балалар табиғатпен тығыз байланыс орнатады. Маусымдық өзгерістерді байқау – табиғатты танудың маңызды бөліктерінің бірі. Жыл мезгілдерінің ауысуы арқылы балалар табиғаттың циклдық өзгерістерін байқап, қоршаған ортадағы құбылыстарды түсіне бастайды. Әр маусымның өзіне тән ерекшеліктерін бақылау балалардың табиғат туралы білімін кеңейтеді және танымдық процестерін дамытады. Мысалы:

- **Көктемде:** Қардың еруі, ағаштардың бүр жаруы, құстардың оралуы.
- **Жазда:** Гүлдердің гүлденуі, күннің ұзарып, ауа температурасының көтерілуі.
- **Күзде:** Жапырақтардың сарғайып түсуі, жануарлардың қысқа дайындалуы.

- **Қыста:** Қардың жаууы, күннің қысқаруы, жануарлардың қыстағы тіршілігі.

Экологиялық тәрбие – балаларды табиғатқа жауапкершілікпен қарауға, табиғатты қорғауға және сақтау қажеттігін түсіндіруге бағытталған маңызды аспект. Экологиялық тәрбиенің басты мақсаты – балалардың табиғатқа деген сүйіспеншілігін оятып, оны сақтауға белсенді қатыстыру.

БҚорытынды

Балаларды табиғатпен таныстыру процесінде әрекетті белсендіру – олардың танымдық және тұлғалық дамуының маңызды бөлігі. Табиғатты бақылау, зерттеу және қорғау арқылы балалар өздерінің қоршаған ортамен байланысын тереңірек түсіне бастайды. Табиғатқа белсенді қатысудың арқасында балалардың табиғатқа деген сүйіспеншілігі, жауапкершілік сезімі артып, экологиялық мәдениеті қалыптасады. Тәрбиешінің міндеті – балалардың табиғатқа деген қызығушылығын оятып, оларды табиғатты зерттеуге және қорғауға бағыттау.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жапанова Р. Н., Аширбекова Қ. С. *МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ ТӘСІЛДЕРІ – 2018. – №. 3. – С. 90-93.*
2. *Ғалиева А. Н., Ахметова Г. Б. Мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие беру жұмысын ұйымдастыру.*
3. *Интернет желісі*

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.